

19a

(nem teljes leírás - kkk. rda
átírva az eredetire.)

Polányi Károly:

A Galilei Kör hagyatéka +

I.

Ha nem tartanám kötelességemnek, vonakodnék papírra vetni, amit a cím megkövetel. E vállalkozás ugyanis ekkora bátorságot és őszinteséget kíván magától, hogy azok a régi letűnt nemzedékek, amelyeknek annak idején bátorságot és őszinteséget prédikáltak, most szinte gúnyosan tekintsenek le rám, a túlélőre.

Több mint ötven éve annak, hogy a jövőnek nekivágtunk. A jövődőről alkotott képünk semmiben sem hasonlított ahhoz, ami be következett. És milyen jövődőről számára írom most ezeket a sorokat?

Írányt a jelenben mikrokozmosz múlt és jövő mutat. Szinte lehetetlen, úgy látszik ma, hogy a Galilei Kör emléke a jövő magyarságának tudatában ilyen vagy olyan révén a zsidókérdésnek a tárgykörébe ne essék. Pedig ennek a problémának semmi módon sem voltunk tudatában, amikor már féllábbal a jövőben álltunk. Most ezt elképzelni nem könnyű. A Galilei Kör tulajdonképpen a zsidó értelmiségi proletariátusból toborzódott, amely akkoriban jelentkezett mint statisztikai tény. Nem könnyű feladatra vállalkozom tehát, amikor legalább is arról igyekszem meggyőzni a mai nemzedéket, hogy az a diáksereg bizonyos antiszemitizmusnak a tényén kívül semmiféle zsidókérdést nem ismert. Jól írta meg az Új Látóhatárban nemrég Combes Gyula, hogy a magyar társadalom ezt így akarta.

+ E tanulmány szerzője, a ma Kanadában élő Polányi Károly egyetemi tanár, a Galilei Körnek egyik alapítója, első elnöke, majd sokáig szellemi vezetője volt.

Csak ma látom, mennyire sikeres volt az igyekezetében. Hogy helyes vagy hibás volt-e ez a célja, azt most nem vizsgálom, de tény, hogy még a szándék sem került fel tudatunkban. Ha erről sikerül meggyőzőm a maiakat, könnyebb szívvel foghatok a hagyaték problémájának felelősségteljes tárgyalásához. Aki pedig a zsidókérdést illeti, kivált azt akarom továbbadni, amit egyébként örökre elrejtene a múlt idő, ha idejében nem rögzítjük az eljövendő nemzedékek tanulságára. A zsidókérdéssel égető magyar sorskérdéshez nyulok. Aki lettem, magyar földön lettem. Magyar életek adtak értelmet életemnek. Aki hibát netán elkövettem, mások fizettek itt érte. Aki jót akartam, itt teljesedjék. Aki keveset a nagyvilágnak adtam, ide térjen vissza.

Nemzetek, fajok, népcsoportok között, akárcsak egyének élete között, úr tántog. A különlet idegenségé, amelyből az egyéni életek megoldhatatlan és mégis bojtógan oldódó feladata fakad. Testvérek, házastársak, emberek egymástól idegenek, de innen árad közöttük a szeretet vágya és feszültsége is. A különbözőség elválásztó ereje nem szükségképp nagyobb a hasonlóság taszító erejénél. De az alkat, a ritmus különféleségén elmélkedni és a különlet sorszerűségét vitatni, úgy érzem, helytelen volna.

Aki az Egyesült Államokban élt, a négerrek amerikai történetéből tudja, hogy az egyenjogusítást az északi jenkik - vallásos, gazdasági, kulturális - érdeke követelte meg és amikor az egyenjoguság az általánosság kérdésévé szélesedett, ez vezetett a 19. század legvéresebb háborujához. Néger részről viszont nem volt emancipációs követelés vagy mozgalom. Ugyanigy a nyugat-európai keresztény társadalom vallásos, gazdasági, erkölcsi és kulturális érdeke vetette fel és vitte győzelemre a zsidó emancipációt a 18. és 19. században.

Emancipációs követelés és mozgalom zsidó részről nem volt. Miként napjainkban a négerek, korábban a zsidók is fokozatosan tudatos részesei lettek a saját emancipációjuknak. /A cionizmus végül is mint katonai és agrárteljesítmény lepte meg a hamis közhelyektől megtévesztett világot./ Visszatekintve úgy tűnik, hogy kevés szel-
lentörténeti tény szült annyi félreértést környezetük és a zsidók között, mint az, hogy az egyenjogúsításukért vívott harc nélkülük indult. Nemcsak magyar jelenség tehát, hogy zsidókérdés a zsidóság számára alig létezett, míg, mint Gombos Gyula írja, a magyarság számára alig volt annál általánosabban elismert nemzeti probléma, hanem így volt ez ceteris paribus, másutt is.

Ezzel magyarázható, hogy a magyar zsidóság társadalmi szerepe csak látszólag volt a saját erőfeszítésének az eredménye, sokkal inkább az ország változó osztálytagozódásának a függvénye. Bibó István ezt helyesen azzal egészíti ki, hogy ami olykor zsidó előrenyomulásnak tetszhetett, az a valóságban inkább a magyar társadalom mélyen rejlő szétesettségének volt a következménye. A zsidóság eredendő konzervativizmusa, az életformáihoz való szivós ragaszkodása, amely idegenkedett a haladásnak még a gondolatától is a véleményt támasztja alá.

A gazdaságtörténelem jelenetazése lassabb ütemű. A mózesi törvények követőinek előászsiai törzse a babiloniai és hallén áramlaktól féltve ősi hitét, a nemzetségek szolidaritásától remélte a pénzgazdaság kirekesztését a maga pásztori, szőlőműves és néhész életéből. Belső szerkezetében mesterségesen épült nemzetiségi kötelek tette lehetővé a babiloniai fogság után, hogy a zsidóság befelé a sátorlakó pásztorközösség kölcsönös segítségét gyakorolja gazdaságilag, míg kifelé a kikötővárosok hazátlan kereskedőelemévé

vedlett, idegenkedve még a római polgári szolidaritásnak a követelményeitől is. Mindez feledésbe merül, amikor a modern társadalomba lépünk, amely a zsidóságot nem rekesztette ki többé és nem is engedhette meg, hogy az önmagát kirekesse a népek közösségéből.

A középkori zsidóság gettóra szabott családi erkölcein kifogott a kapitalizmus agresszív, szüllesztő önzés-tana. A 18. század elején - a Mandeville-i méhek meséjében, majd a különben nemes lelkületű Adam Smith végzetes albulosságában - született meg az a sátáni paradoxon, hogy az egyén önzésétől függ az összesség gyarapodása. Ez a tétel a gyakorlatban mérhetetlen anyagi bőséggel árasztotta el a világot, de ugyanakkor az erkölcstelenségnek valóságos önműködő gépezetét indította el a nyugati emberek életében. A zsidók, akik az emberséget ósidóktól fogva családi körükre szabták és a környező történelmi népek államgyeégét nem értették, sőt nem is ismerték, most a kikötői és karaváni kalmárok nemzetköziséggel gyarapították a financiális internacionále rideg világot. A kapitalizmus hozta létre ezt a zsidó funkciót. Kelet-Európába², ahol nem voltak skótok és jenkik, a zsidó pénzügyi lángészként tündökölt, olyan üzéri jellemképet teremtve meg, amely a valóságnak egyes pontokon valóban megfelelt. Ellenben a nemes polgári idealizmus is mintául szolgált az emancipáció ana zsidó előcsapatának, amely az általános emberi haladás ügyét együtt szolgáltatta a keresztény világ legjobbjával. Magyarországon Lessing, Schiller és Goethe szellemi ivadékai és a bécsi Burgszínház neveltjei vetették el azt a magot, amelyből később egy kisszámú idealista elit nőtt ki. A cári Lengyelországból és később a császári Galiciából tömegesen bevándorló zsidók a 18. század végén és a 19.² század elején beleilleszkedtek az uralkodó rétegek

által teremtett helyzetekbe és körzetekbe. E zsidó bevándorlók nem népként vagy nemzetként érkeztek. Nem volt sem nemzetiségi, sem egyházi szervezetük. Rajnai eredetű német nyelvük héber szavakkal keveredve zsargonná alakult át. Csak a 20. században, lengyel gyári vidékeken érte el újból az irodalmi színvonalat a "Jiddis" kifejllesztésével. De akkor már elindult hódító útjára a cionizmus, amely a klasszikus héber nyelv újjászületését szorgalmazta. A magyarországi zsidóság nem mélyítette el érzelmi életét, nem bokrozta gyökereit, nem borult virágba. Inkább alaskélyesedett, elszürkült és lendülete ellanyhult. Vallásos öntudata elhomályosult és világivá lett.

II.

Két nemzedék választja el a Galilei Kör alapítóit a mai Magyarországtól. Az első nemzedék az 1918-19-re következő ellenforradalmi fasizmusé; a másik a földosztásé és az ipari szocializmusé, amelynek zsarnoksággá való további elfajulását az 1956-os forradalom erkölcsi győzelme akasztotta meg.

Az ellenforradalom nemzedéke a Galilei Kör torzképével fütötte a jelezőpáitika bosszorkánykonyháját. A tudományos és világnézeti eszmélődés, amely politikamentes odaadásra serkentette az ifjúságot, a múlté. Forradalmak és ellenforradalmak sorozata az első világháború előtti teoretizáló hajlamot nálunk is elavította. A politika mélyről feltörő nyomással követelte jogát. A "Puszták népe" ismertetlen világot tárt fel és mozgósított, ámbar lassu útemben. A városokban a szakszervezeti munkásság csak a pusztai testvéreinek feláldozása árán volt képes a latifundiumok és bankok

oligarchiája ellen jogait és életszínvonalát valamennyire megvédeni. A megelőző korszak feledésbe merült. Az űrt egy politikai mesevilág töltötte be, jelszavakból szőtt mentségek és csapdák birodalma. A szélső baloldal a szociáldemokraták "áruló vezéreit" tette meg az első világháború bűnbakjaivá, míg a népi megújulás híveinek fasizáló szárnya a zsidókra háritotta a felelősséget az elvetélt történelemért. A Galilei Kör emléke pártos fegyverül szolgált abban a jelszócsatában, amellyel a kommunisták a demokrácia útját torlaszolták el, a fajvédők pedig a zsidóság további beélvadását akasztották meg. A kör 1919-ben megszűnt. Nemcsak a bal- és a jobboldalon, hanem az egymást leváltó nemzedékekben is a Galilei Körnek csak ellentmondásos emlékfoszlányai éltek tovább.

Az 1908-as kezdeményezés, amelyről tanuságot teszek, így festett.

A Galilei Kör mint diákmozgalom indult. Egy olyan társadalmi réteg fiatalságát ölelte fel, amelyből jómódu családok gyermekei taljassággal hiányoztak. E tulnyomóan zsidó származásu nincstelektől az uralkodó osztályok sarjai szigorúan távol maradtak. A Kör nemcsak a dzsentri, hanem a Lipótváros is úgy került, akár a belpoklost. Az évek során sok ezerre rugó tagot lajstromában tudtommal egyetlen vagyonos körülmények között élő diákról sem szól a krónika. A szegény zsidó diákok, a segélyegyleti menzák közönsége, többnyire faluról vagy kisvárosból jöttek fel. A szabadkőműveség támogatása csak a nyondaszámlát fedezte; a legnyomorultabb galileista is megfizette a tagsági díját. Ez az értelmiségi réteg akkor is jól érezte magát a munkásosztály mellett, ha annak szakszervezeti előjogaira nem számíthatott. Kulturális téren a zsidóságnak ez az elmagyarosodott rétege a szabadgondolkodás révén a szülői

otthon vallási hagyományaival is szakított. A kispolgári és proletár jelleg oly erős volt, hogy még a terézvárosi demokratákkal sem volt kapcsolata a Körnek. Fábrián Bélát, Vázsonyi irodavezetőjét például nem vették fel a tagok sorába, bármennyire igyekezett is a radikális diákmozgalomban szerepelni.

E diákság társadalmi háttere nagyon elütött attól, ahonnan mondjuk, Vészbéry Ármán emelkedett világhíri emberré. Az egyenjogúsításnak ebben a korai időszakában a városba szakadt diák megélhetését a falusi szegénység szabta meg: nagyjából a hitsorsos családok tartották el. Szellemileg ezt a nemzedéket még szoros szálak fűzték a szülők vallás-erkölcsi hagyományaihoz.

A rákövetkező nemzedék már a "felvilágosulás" jegyében állt, bár "szabadgondolkodása" nem volt egy új elindulás rugója. Megélhetését, világképét a polgári asszimiláció határozta meg. Az emancipáció korai korszaka elmúlt, helyébe a jó megélhetés és a polgári pályafutás "ideáljai" léptek.

Ettől a századvégi generációtól élesen vált el a huszadik század nemzedéke. A tömeggé dagadt diáktábor elfogadta szegénységét, hiszen mellékkeresethez ekkora számban többé nem juthatott. A diáklételek így egységes szociális réteggé szövődtek, amely nem találhatta, de nem is kereste többé a negyepolgári asszimiláció útját. Hasonlítani kezdett a cári Oroszország diákságának egy korai típusához, amelyet szintén valamennyire a gettó forradalmasodó kontingensei alakítottak ki. Végül soron nem a német nyugatról, hanem az orosz keletről származott ránk a Galilei Kör erkölcsi fegyvere.

Nálunk a Szociáldemokrata Párt éppen ebben az időszakban kevés vonzóerőt gyakorolt az értelmiségi rétegekre. A szocialista

diákcsoport, amelyhez középiskolás koromban magam is tartoztam, már a múlté volt. A Körben kivételesen voltak csak szocialista hangok hallhatók és soha sem volt észlelhető csoportalakulás. A gyakori különböző választásokon nem léptek fel politikai irányokat képviselő jelöltek. Ennek többféle oka volt.

A gazdasági-társadalmi osztályrétegesedés mély hatásával már foglalkoztunk. De nyomon követték, fontosságban, a szellemi befolyások. Először is az orosz diák példa, amely - bármily törpe és halvány mása volt is annak - a szocialista diákmozgalmon keresztül jutott el hozzánk a század első évtizedében. Másodszer a modern természettudományos pozitivizmus, amely az idealisztikus spekulációt és a laza társadalmi elméleteket váltotta fel. A Kör az orvostanhallgatók segélyegyleti választásából született meg. Kende Zsigmond és Rohonyi Hugó orvostanhallgatók voltak a Kör kezdeményezői. Hozzájuk később a technikusok csatlakoztak. A jogászok háttérben maradtak, ellentétben hagyományos diákmozgalmi vezetőszerkezetükkel. Harmadszor - és innét származott a Galilei Kör frázismentes, tárgyilagos hangja - a sallangos ifjúsági mozgalmak hühójától való irtózás. Tömörny Márta nagyérdemű műve a Galilei Körről az előzmények tekintetében is példás hitelességű. A jelen kényszereit, nem a múltat tükrözi a zsidó vonatkozás következetes mellőzése.

A magyar egyetemi hallgatók csoportosulásai hagyományosan politikai jellegűek voltak. A középosztály fiait itt készülték a hivatalnokai, gazdasági és közéleti pályákra. A sovinizmus, a piros-fehérszöld hazafiaskodás burjánzott. Erre a tradícióra volt kihívó válasz a Galilei Kör alapítása. A "nem politizálunk" jelszó szembeállást jelentett a hagyományos magyar diákmozgalommal, annak külsőséges, komolytalan mivoltával, és egy új láthatárt nyitott meg. Mert ebből a fordulatból született meg az új diáktípus. A német "Burschenschaft"

oknak nálunk a klerikális és "függetlenségi Kossuthpárti" diák-egyesületek feleltek meg; a Galilei Kör politikaellenessége a reakciós kulturhegyománnyal való szakítást jelképezte, és egyben végre is hajtotta. Így történt, hogy a galileistával jelent meg először a magyar diákságban mint tömegjelenség az önzetlen alkötelezett "mozgalmi ember".

A szegény diáknak nem volt se módja, se érkezése az egyetemes-
désre, az egyetemi vilózás és társasági élet szórakozásaiban való
részvételre. Szülei csak nehezen viselték a gimnáziumi és egyete-
mi évek anyagi terhét; a proletár diák az éhséggel birkózva tanult.
Ennek felelt meg az előtörő értékelése a tanulásnak és a tudásnak.
A "tanulni és tanítani" jelszó ezt az értékvilágot tükrözte.

Mindent egybevetve, ez az ifjúság többé nem a felnőttek képe-
re, hanem a köppel tudatos allentétben kereste jövőjének útját.
Ez magyarázza meg a Kör különállását, a Szociáldemokrata Párt, a
Demokrata Párt, később a Radikális Párt, de még a Társadalom-
tudományi társulat vezető embereivel szemben is.

A szabadszömvességgel Pfeiffer Ignác mliegyetemi tanár révén
volt kapcsolata a Körnek. Pfeiffer szegény sorból jött, szótlan,
munkáskülsejű ember volt, akit tanítványai igen szerettek, bár sze-
rénységében még a saját diákjait is huzódott megszólítani. Ugy érez-
te, hogy a Kört meg kell óvnia attól, hogy oda felnőtt támogatói
közül bárki még csak a lábát is betegye. Szerinte a szabadszömvessé-
ségnek mint a klerikalizmus ellenségének feladata, hogy a szegény
diákság szellemi érdekeit felkarolja. Az Archimedes páholyt alapítot-
ta meg, melynek ez lett a fő munkaköre. Az évek során mindössze ta-
lán három vagy négy ízben látogatott el a Galilei Körbe. Bejelen-
tetlenül eljött a választmányi ülésre, amelyet némán végighallga-

tott, csak néhány meglepetten összesugó műegyetemi diáktól felismerve. Bármilyen hihetetlenül hangozzék is, a felsorolt pártoknak, de még a Társadalomtudományi Társulatnak egyetlen képviselője vagy kimagasló tagja - Jászai, Szende, Kunfi vagy Szabó Ervin - a Körrel kapcsolatot nem tartott. A Társadalomtudományi Társulattal szembeni idegenség a Körben hagyományos volt. Emögött egy misszió tudata állott. A diákság feladatául azt látta, hogy egy a divatos társadalomtudományi és lélektani elméletektől a szigorú természet-tudományos szakszerűség felé forduló értelmiség jellemképét teremtsen meg. Herbert Spencer, Henry George, Sombart, Oppenheimer, Simmel, Stammer, Le Bon vagy Goldscheidt nézetei kevésbé vonzották, mint Mach és Einstein korszakalkotó utmutatásai. A Kör első nyilvános előadása Mach és Avenarius bölcséletével foglalkozott.

A jogász helyébe lépő orvostanhallgató, mérnök, vegyész, állatorvos diák másképp beszélt és másképp viselkedett, mint az előző nemzedékek gyermeke. Még a humor is elfordult Molnár Ferenc Pest-jétől, Karinthy Frigyes keményebb swifti szatirái felé. Hogy a bécsi pszichoanalízis a magyar határon megállt /csak az ellenforradalommal történt gátszakadás/, hogy a német "Jugendbewegung" Budapestet meg nem hódította; hogy a nyugati relativizmus egy orosz eredetű - Tolstojt és Dosztojevszkijt egybefoglaló - erkölcsi valósággal találta magát szemközt; hogy a zsidó szegénység nem a cionizmust növelte; hogy a fin de siècle oscarwilde-i paradox és zürse erotikus esztétika a magyar ifjúságban láthatatlan falba ütközött - a Galilei Kör létének tulajdonítható.

A marxizmussal szemben, amely a szocialista diákmozgalom egyedüli szellemi táptalaja volt, most három oldalról is spontán ellennyomás érvényesült: a hagyományos marxizmus elszakadása a természet-

tudományi haladástól, amelyet Mach és Einstein képviseltek; a klasszikus nemzetgazdaságtant leváltó újközgazdaságtan sikerei a ricardói értékelmélettel szemben; a Szociáldemokrata Párt egyoldalúan szakszervezeti irányzatának bémító kihatása. Ebbe a körbe tartozik a Körben jelentkezett, egyetlen komoly elágazás sorsa, még pedig az "irodalmi" csoporté. Ezt az "eretnekséget" Forbáth N. képviselte, nem egészen sikertalennül. A visszahatás mélységes volt - a tulnyomó többség szinte árulás szamba vette a tudomány helyett a művészet szolgálatát. Az orosz mozgalom léptékén mérve a Galilei Kör ideológiája leginkább Turgenyev Bazarov-jára emlékeztetett. Más, mint elvi kérdés nem létezett. Személyes viszály ismeretlen volt. A galileista hátat fordított - a sport kivételével - a szórakozás minden formájának, a táncnak és a mulatságnak. Névtelen munka, hü szerelem, határtalan erőfeszítés, az ügy feltétlen szolgálata voltak a mozgalmi erkölcs követelményei. Törtetés, szereplési viszketegség, sikerhajhászat, önzés kiméletlen elítélésben részesült. Aránylag igen kevés esetben történt hithagyás. Fegyelmi eljárás nem létezett.

A Galilei Kör két irányban is új nemzedéket mozgósított, a középiskolások és a diáklányok körében. A gimnáziumok felső osztályaiból egy tisztább életirányítás sugárzott lefelé; a diáklányokat egy erkölcsileg nemes áramlat sodorta a komoly személyiség ideáljára felé, éppen az európai nőemancipáció kritikus korfordulóján. A nemi kérdés természettudományos megfogalmazása itt is áthidalta szokot az erkölcsbontoztó veszélyeket, amelyeken Közép-Európa átment. A kor képéhez tartozik, hogy a diákmegélhetés statisztikájába, amelynek elkészítését a Galilei Kör kívánságára az egyetem hivatalosan engedélyezte, a diákok nemi életére vonatkozó

egyenes kérdés volt beiktatva. A kispalgári prudéria mellőzése annak titkos szövetségését, a promizakuitást sujtotta. A galileista diáklány, még inkább talán, mint az ifjak, nagyrészt öntudatlanul az orosz példa alapján fejlődött. A Galilei Kör olyan emancipációs mozgalom volt, amely egy egész nemzedék erkölcsi válságára pozitív megoldást hozott. Mondhatnám, hogy a falukutatók népi kulturferradalmát megelőzte a kispalgári környezetben egy, habár szerényebb méretű, de hasonló mélyszántás.

III.

A Galilei Kör létét nem egyedül társadalmi-gazdasági okok indokolták. Szerepet játszott a távoli orosz hatás, a természettudományi világkép térfoglalása és a magyar egyetem lába urhatnomsága elleni tiltakozás a munka és tudás nevében. Mindezeknél mélyebbre ment a fenékiig állított közélet rendje elleni lázadása a mozgalmi erkölcs jegyében. Így alakult ki az a sajátos képződmény, amely kifelé való elzárkózottságában befelé forduló külsőget nevelt tagjaiban. Politikailag az ilyen testület hatástalanságra ítélte önmagát. Erkölcsileg és szellemileg, mint diákmozgalmi szervezet, roppant eréllyel és állhatatossággal tudta szolgálni az igazságnak való elkötelezettség ügyét. Intézményezett hagyománya biztosította ezt. Tudni kell ugyanis, hogy a Kör első vezetőinek sikerült az évenként való újjáalakulásnak és tisztújításnak az elvét a valóságba átültetniük. E ritka példaadásban rejlett a Kör erejének láthatatlan forrása. Függetlenségét így semmi sem korlátozta. Minden nemzedék - ez hittétel volt - maga szabta meg a maga utját. A Kör autonómiája, minden külső befolyás elutasítása, volt a szervezet létalapja, így válhatott a Galilei Kör vezetősége 1917-ben baloldali

Zimmerwaldi szocialistává, 1919-ben kommunistává.

De a politika mellőzésének nagy ára volt. 1929-ben, a "Korunk"-ban írt cikkemben őszinte fájdalommal panaszoltam el, hogy a Galilei Kör elmulasztotta a munkássággal, a nemzetiségekkel és a parasztsággal a kapcsolatot idején kiépíteni: "A nézetek kötelező voltát hirdettük. A facér értelmi képesség, mindent megértése való jogát tagadtuk. Nézet, amely nem meggyőződés, a nézet, amely 'nézet csupán', amely nem kötelező, amelyet nem vállalunk ... tilos. Ma tudjuk, hogy egy az értékek világát felfedező Európa első pionirjai voltunk. De amit a fiatalabbak tettek, nem az volt-e csupán, hogy lekötelezettjei voltak az ő nézeteiknek, vállalták, amit gondoltak akkor is, amikor az nehezebb volt, mint a mi időnkben? A Galilei Kör mérlegét nem szabad úgy szépíteni, hogy 1908-14-et az aktívákhoz írjuk, 1917-19-et könyveletlen hagyjuk, nehogy a mérleg passzív vá váljék. A Galilei Kör mérlegét úgy kell felállítani, hogy végig vállaljuk azt, amit 1908-ban elindítottunk. Nem úgy van, hogy az egyik korszak pozitív, a másik negatív volt. Egészében volt a munkánk jó is, rossz is. A Galilei Kör nagyott alkotott, de nagyott mulasztott is. Nemzedékek óta a magyar közéletben az erkölcsi mérték nem volt kötelező. A munkásosztály képviselői, akiket a magyar felfő hinarja a legkésőbb kapott el, századunk első évtizedében szintén már az üzletes vagy legalább a kényelmes opportunizmusba süllyedtek. A Galilei Kör meghozta azt, ami nélkül szőgyennő válik az élet: az önzetlen odaadás kötelmét mások joraiért, a mások igazáért. Csak az együgyűek fogják mesolyogni rajta, ha felhozzuk, hogy a Galilei Kör számtalan fluktuáló tagja között, akik rettentő szegénységben - és igen csakély ellenőrzés mellett - szedték be a Kör pénzeit, talán egy vagy két eset kivételével nem fordult elő személyes vissza-

élés, olyan nagy volt a légkör fegyelmezett és energizáló hatása, vagy ami még többetmondó: stróberék, érvényesülni akarók ösztönösen kerültek a kört...."

"A Galilei Kör aktívuma erkölcsi. Amint hogy erkölcsi volt az egyetlen aktívuma a magyar forradalomnak is. Passzívva a politikai oldala tette őket. Hogy ez a passzivum nekora, aligha kell ma magyarázni. Az októberi forradalmi kormány azon bukott meg, hogy nem volt kidolgozott, világos és kivihető politikai programja. De még ha lett volna is: hiányzott az a politikaileg iskolázott nemzedék, amely a programot a gyakorlatban képviselni, azt agitatórikusan és adminisztratívve végrehajtani képes lett volna. A magyar forradalom mind elméletileg, mind gyakorlatilag politikai ujonccokkal dolgozott."

"Más kérdés, hogy az összeomlás időpontjában egyáltalán fel-tartartatható volt-e az, ami következett. Egy politikai feladataira nevelt értelmiségi réteg hiányában semmi esetre sem! És ez a Galilei Kör mulasztása. Politikamentességének fényoldalait megmutattuk: tár-juk fel az érem másik oldalát. Ma vitán kívül áll, hogy Magyaror-szág megmentése csak úgy volt elképzelhető, ha a forradalmi érte-lmiség szervezett, céltudatos kapcsolatot teremtett volna a nemzeti-ségekkel, a munkássággal és a parasztsággal. A Galilei Körnek igen-is módjában állt volna a nemzetiségek bizalmát testvériesen megnyerni, s az ország nemzetiségi értelmiségében otthonossá tenni a magyar baloldal vezérszerepét, együttműködést vállalni vele, megszere-vezni és minden téren hatékonyá tenni - idején. De módjában állt volna a munkáosztályban is gyökeret verni, a szociáldemokrata pár-ton kívül évek során végzett há szolgálatl a munkáosztály bizal-mát megnyerni. Semmiféle bencokrácia ezt meg nem akadályozhatta

67. oldal
Körnek

volna. De e két csatornán keresztül a parasztsághoz is valamennyire közeledhetett volna /a nemzetiségi parasztsághoz mindenesetre/. De a szociáldemokrata pártot is sikerült volna talán végzetes földidegenségétől valamennyire megszabadítani. Ez a földidegenség volt, ma tudjuk, az októberi forradalom legkirívóbb gyengéje. A magyar szociáldemokráciának még agrárprogramja sem volt. Amikor cselekvésre került a sor, késő volt már. A forradalmat csak a földosztás menthette volna meg. Ezt a szociáldemokrácia ellenazte, valamint később a bolsevikok is. Mintha csak erre vállalkoztak volna, hogy minden peripetián keresztül mentseék át sértetlenül hitbizományossaink latifundiumait, úgy álltak őrt fellettük ... Hogy a Galilei Kör nemzedéke megteremtette volna-e tíz év alatt a nemzetiségekkel, a munkássággal és a parasztsággal azt a nexusot, amely az összeomlás napjaiban páratlanul értékes lett volna, ma tudni nem lehet. Tény, hogy meg sem kísérelte. Jászi Oszkár nemzetiségi politikája, Jászi Oszkár agrár-reformacsizmája, Jászi Oszkár liberális szociológiája az ifjúságból gyakorlati iniciatívát nem váltott ki. Igaz, Jászi a galileistákat soha sem vette komolyan. Nem törődött velük, pedig a Galilei Kör önmagától is sikerrel érintkezést keresett a nemzetiségi diáksággal; falutannulmányozását a nyári szünidőben megkísérelte; a munkástanítás terén nagyott művelt. De a kezdeményezéseiből hiányzott az összekötő elem, a politikai koncepció."

"Mae maxima culpa".

Ezt ma is vallom.

Azóta ismét egy emberöltő telt el. A Galilei Körnek mint ifjúsági egyesületnek eredeti célja - a gondolat szabadság ápolása és az igazság érdekes szolgálatja - ma talán több elvi megértésre

találom az össztársadalom nézőszögéből. Ötven év távlatából vissza-
tekintve úgy tűnik, hogy a Galilei Kör mérlegét csak egy későbbi
utókor fogja véglegesen lezárni. Hitem, hogy a szellem szabadságát
és egy nemzetépítő politikát egyaránt szolgáló magatartás, aminő az
1956-ban újjáéledt népiségé volt, reális történelmi síkon is lehetsé-
ges. A Galilei Kör hagyatéka, ahogy én értelmezem, ott jó kézbe kerül.

IV.

Valóban, úgy volna-e, hogy a Galilei Kör hiteles története nem
derít fényt arra a ránk meredő tényre, hogy a szegény zsidóság egy-
kori tömegszervezete annyi szereplőjét nevelte az elkövetkezendő
forradalmaknak? Akik a bitófáig szolgálták a nép ügyét és viselték
a küldetésük terhét; akik idegenben estek a zsarnok hatalmi tébolyá-
nak áldozatául; akik vakhittel botlottak bele a bűnök hinárjába; em-
beri roncsként, önvádtól sújtva, a barátom árulóvá lettek; majd az
utolsó nemzedék, amely vértanujává vált a Nagy Imre nevéhez fűződő
igazságnak?

Mert így festhetett az egyéni élet fókán a zsidókérdés a galileis-
ták, régi galileisták és azok gyermekei előtt. Mig nemzeti fokon olyan
dolgok történtek, amelyekre szó nincsen és ne is legyen. De a két rész
szenvadásait azért soha azonos fokozatra ne helyezzük. Ami a zsidósá-
gon esett örültek kezén, ahhoz nem fogható semmi, amiről a történelem
hírt ad.

Azon kellett hogy kezdjem, amit ma elképzelni is szinte lehetet-
len, hogy Magyarországon 1908-ban egy széles zsidó társadalmi réteg
nem ismert más zsidókérdést, mint a még mindig jelentkező antiszemi-
tizmus előítéletét. Békés idők voltak ezek és bátran így érezhettek a
nép tiszta, hű fiait.

Amikor felszakadtak a föld szeréves sabei, az ember önmagán kívül létezett és önmagára nem ismert.

Aki úgy érez, mint én, annak talán hallgatnia kellene. Legkedvesebb édes hugomat meggyilkolták az örültek. Ahogy meggyilkoltak ismeretlen százezreket. A fájdalom a zsidókat eltorzítja, belső életük görcsbe szorul. A nemzsidókat a szegény bélyege bántja meg. Talán hallgatás volna a feladaton.

Mégsem hagyhatom annyiban. Nálam sokkalta fiatalabbak virrasztanak egy beteg ország fölött. A Galilei Kör hagyományához tartozik, hogy végletes nyíltsággal elmondjam, öregkoromra magam mit látok ott, akárhol is legyen, ahol zsidókérdés van és ahol többnyire csak tehetlenül szegyenkezünk. Tőlem esedéssért senki ne várjon. A helyes értékelés nem vigaszt. De okot szolgáltathat az olyan átértésre, amely felszabadítja a lehetőséget kereső szellekvést. "Vannak kérdések, melyeknél nem a megoldás kulcsának a keresése a legdöntőbb, hanem a probléma helyes értékelése után az összes felvetődő utak számára tiszta és mind tisztább tényleges feltételeket és atmoszférákat teremteni," - írja Bibó István a magyar zsidók közösségi helyzetének válságos voltáról.

A faj majdnem egészében, de a lényegben teljesen a szellemiség terméke, amely a testet is formálja. Ha másképp volna, nem tulajdonítanánk neki akkora jelentőséget, mint ahogy általában jósanul tesszük. De fajt képző szellemi alkatot csak közös történelmi sors terem, a valóságos történelem, amely szellemtörténelem is.

A zsidóság sajátságai sem élettani leszármazást tükröznek elsősorban, hanem azt a szellemi erőt, magatartást és tartalmat, amely azzal jár, hogy valaki a körzetéből meríti életanyagát és értékeit. Ezt "örökölteti" a közösség a tagjaival. Aki élete első napjától fog-

va azon kívül nőtt fel, az csak annak az élettani elemeit örökölheti, amelyek a supán periferikusan hatnak ki többnyire a szellemi alkatra. Viszont a szellemi elkat kristályai olyan alakzatok, amelyeket egyetlen taglejtés vagy pillantás közül, kifejez és átszármasztat a másik nevezékre. Közös történelmi élmény teremt meg a kristályokat, amelyeknek az eszmei lenyomata mítosz sűrítő ideogram. Ilyen mítosz a zsidóság saját, átlagon felüli értelmi képességeibe vetett különös bizalom, vagy az érzékenységre való készség, de ilyen - azonnal pozitív - mítosz a vallásnak erkölcsi értelmezése is, amelyet a kereszténységre átszármasztatott. De alapvető zsidó mítosz a kereszténység őszinteségében való kétség, amelyet látszatra, ezt el kell ismerni, a zsidóság egész története igazol. Mégis, a mítosz eszmei tévességében rejlik a zsidóság tragédiája. Mert a zsidóság szellemi lényege, fenntartó hite nem más, mint ama kétség. A kétség perzse a kereszténységnek is örök kísérője, de ez a kétség az eleven hit árnyéka, mert nem más, mint az üdvözülés gyógyíthatatlan bizonytalansága. De e mögött mint bizonyosság áll belső létünk veszélyeztetettsége, amelyet a jánsi felismerés teremtett. Ehhez a veszélyhez a kétség lehetőségé nem fér, mert hiszen éppen ezt értjük emberi mivoltunkon. Ezt tudjuk, és ezért vagyunk örök bizonytalanságban, amely nem gyötrő, hanem éltető.

A zsidóságot az a kereszténység teremtette meg, amelyet maga a zsidóság termelt ki legnagyobb prófétája útján. Viszont rejtélynek tűnhetik, hogy miért a zsidóság az egyedüli embercsoport, amely ennek nincsen tudatában.

A zsidóság nem ismeri a kereszténységből való születésének titkát, naiv, mint a gyermek a szülők szerelme tárgyában. A kereszténység ezért ismertetlen neki. A zsidók nem kívánnak róla felvilágosítást. Ebben áll a zsidó mivolt.

A zsidóság a kereszténységnek történelmileg elkerülhetetlen terméke volt, minden emberi közület törvényszerűsége szerint. Szük kötelékből született meg a nyugati világvallás, népi és nemzeti közületet robbantva szét, hogy annak hitét megtisztítva, az egész emberiségnek ajándékozza. Jézus a szamáriai asszonyt egyenlővé tette az ősi ivadékkal, a saját édesanyját megtagadta és átpartolt az emberiséghez. Ezért a közülete megülte. De miféle emberi közület tűrte volna el valaha, hogy a fia elárulja és eltörölje a föld színéről? Azzal, hogy a zsidóságot a kereszténységhez való viszonyulása konstituálta, a zsidóság belső sorsa meg volt pecsételve. De a kereszténység sem élhetne túl kár nélkül keletkezésének történelmi adottságait. A két vallás válhatatlan összefonódottsága majd kétszer év óta tart. A jézusi tanítás követelése meghaladják az emberi erőt. A zsidók kivonták magukat az általuk nemzett vallás terhe alól, keresztjét nem ők viselték. Ezért olyan merev a kereszténység iránti kétségük. Innét származik, ha öntudatlanul is, az a viselkedés, amely az antiszemitizmus tartós formája.

De mindez csupán lélektani síkon mozog. A mögötte álló eszmei valóság meghaladja a lélektant. A kereszténység felismerései igazak, és igazak maradnak, akár követjük a tanítást, akár nem. Ezért nem oldható fel az antiszemitizmus átka a lélektani átértés síkján. A zsidó hiába igyekszik a kereszténységbe vetett hit iránt táplált kétségét a tanítás igazának az elvetésébe átfordítani. Ebben nem segíti a nemzsidó emberi gyarlósága. Mert, aki a ten igazát elvetni próbálja, ezzel lefokozta önmagát. Ez alól menekvése nincsen. Ezt nem hogy enyhítené, még súlyosítja az a nyilvánvaló tény, hogy /éppen mert nem biológiai, hanem szellemi tény az ő zsidósága/ ő maga egyénileg jobb és nemesebb embernek született, mint a vele szemben álló nemzsidó. Lelki alkatának ez az erkölcsi fölénye csak

gyötrőbbé teszi az emberi béklyót, amelyet a zsidósággal válalt. Gyakorlati módon erre megoldás nincsen, hiszen restallnó látszólag külsőséges okokból zsidóságot megtagadni, akármennyire tudná is lelke mélyén, hogy a hegyi beszéd erkölcsi igazságai csak az ő tapasztalatainak tisztult tükrözései.

A józan ésa is ezt követeli, hogy a nyugati emberiség két páratlan vallási túnaményét, a kereszténységet és a zsidóságot ne nézzük független kettősségnek, hanem egyetlen és egyendülálló valószínűségnek, a zsidó-keresztény civilizáció vetületeinek. Még kevésbé hihető, hogy az antiszemitizmus valami sajátos, külön - középkori, vagy akár újkori - történelmi fejlemény. Az antiszemitizmus nem más, mint a keresztény-zsidó kettős okozat elágazása.

Bizonyította ennek a náciizmus pogány dühe a kereszténység ellen, amelyben joggal látta a demokrácia és a szocializmus őst. Alfred Rosenberg az orosz szocialista forradalom elleni harcot már a nyivatag átkos szelleme, a kereszténység; a zsidóságot pedig felelőssé tette mind a kettőért. Bibó István szerint "A fasizmus egy aktív támadó álláspont, mely végső, teljesen kibontakozott torz formájában az európai múlt és az európai jövő elleni együttes büntető támadásként jelentkezik." Bevallom, a magyarországi zsidókérdésről szóló ennek írása erőmitett meg abban, hogy a Galilei Körre történő visszanevelkezésemel ezzel a problémával fűzzen össze - lucus a non lucendo, mondták volna apánk - és ne törjek ki mégsem a kérdéscsöcséleti bonyodalmai elől. Ugy érzem. Bibó sem áll túlságosan távol a kérdéscsnek "tudományos mérlegelésen túleső" magarázatától.

Változhatatlannak kell elfogadni, amit a szellem dialektikája parancsol, de semmit sem szabad véglegesnek venni, amit csupán lelki megszokás, társadalmi érdek vagy történelmi sietlegesség indokol. A zsidókérdés létezésébe bele kell nyugodnunk, ám a változ-

hatatlanság határait nem ismerhetjük. Senki sem tudhatja bizonyosan,
hogy mit lehet és nem lehet józanul remélnie.

Uj Látóhatár, III. évf. 1960. nov.-dec. 6. sz. 5-13-523. old.

[Uj Lalohatar]

U.S. article

by Polanyi
published in
1960

A Galilei Kör hagyatéka

Ha nem tudnám kötelességemnek vonakodnék papírra vetni amit a címfelirat megkövetel. Akkora bátorságot és őszinteséget kíván meg tőlem az amit irandó vagyok, hogy a sok hosszú esztendő amelyben bátorságot és őszinteséget prédikáltam egy rég letűnt nemzedéknek most szinte gúnyosan tekint le rám, a túlélőre.

Több mint ötven éve annak, hogy a jövőnek nekivágtunk, egy jövőnek amely semmiben sem hasonlított ahhoz ami elkövetkezett és amelyben egy emberöltőt voltunk eltöltendőek. És miféle jövőendő számára írom most ezeket?

Úgy érzem, biztos vagyok afelől hogy a Galilei Kör hagyatéka a jövő magyarsága számára legalább részben a zsidó kérdés körül forgott. Pedig - és erről sok szó fog még esni - éppen annak még a gondolata sem cikázott át az agyunkon, amikor pedig már utban voltunk az ismeretlen jövő felé. A Galilei Kör túlnyomóan a zsidó értelmiségi proletariátusból toborzódott, amely éppen akkorában jelentkezett mint statisztikai tény. Nem könnyű feladatra ~~én~~ vállalkozom tehát amikor legelőször is arról igyekszem meggyőzni az olvasót hogy ez a diáksereg semmiféle zsidókérdésnek nem volt a tudatában. A magyar társadalom ezt így kívánta. Csak ma ~~látom~~ látom, mennyire sikeres volt~~é~~ ebben. Hogy helyes volt-e ez a célkitűzés, nem volt tudatos érdeklődés tárgya. Akkor még a tény tudata sem merült fel a zsidósággban, még kevésbé az ítéletképzésre. Ha sikerülne e kiindulópontom egyszerű ténylegességéről meggyőzni a mai olvasót, sokkal ~~könnyebben~~ könnyebb szívvel foghat-

nék hozzá a ~~X~~ "hagyaték" súlyos tárgyához. Most, mint mondanám, ha valahol hát a zsidó kérdés körül kellesz keresnem a mondani valómat. Amit csak tudok felőle azt tovább akarom adni mind, kivált az olyat amit most már örökre fedne el az idő ásataga, ha még az utolsó órában még nincs rögzítve.

Nemzetek, fajok, népcsoportok között, akárcsak egyének élete között úr tátong, a különlet idegensége, amelyből a személyi életek megoldhatatlan és mégis boldogan megoldódó feladata fakad. Testvérek, házastársak, emberek egymás között örök idegenek, de árad közöttük a szeretet vágya és feszültsége is. A különbözőség elválasztó ereje nem végzetesebb a hasonlóság taszítóerejénél. A mult az alkat, a ritmus különféleségén álbölcsen elmélkedni és a különlet sorsszerűségét vitatni úgy érzem, tévut amelyet elmélyíteni káros mert a valódi felderíthető meg nem értéstől érterel.

A négerek amerikai történetéből tudja aki az Egyesült Államokban élt, hogy az északi jenkik minden érdeke - vallásos, gazdasági, kulturális - követelte meg az egyenjogositást és vezetett a 19. század legvéresebb háborujához, amikor az államegység kérdésévé szölesült, de hogy néger részről emancipációs követelés vagy mozgalom nem létezett. Ugyancsak a nyugateurópai keresztény társadalom vallásos gazdasági, erkölcsi és kulturális létérdeke vette fel és vitte győzelemre a zsidó emancipációt a 18. és 19. század folyamán. Emancipációs követelés és mozgalom zsidó részről nem szerepelt. Miként a négerek napjainkban úgy a zsidók is csak nagykésőn lettek harcossává saját emancipációjuknak, ezzel akaratlanul, de lényegesen tévesztve meg a mult értelmezése felől a fehér, illetve a keresztény

világot. De míg a feketék egyenjogositása belső ellentmondást nem rejt magában, a zsidók önlétével ellenkezett volna a keresztény státus követelése a maguk számára. Kevés szellemtörténeti tény választja el a zsidókat a környezetüktől mélyebben, mint az hogy az egyenjogosításukért vívott harc nélkülük indult. Végül soron ez, magában véve, zárta el a zsidóságot attól, hogy a keresztény világ-hoz való viszonyát átértse. Ezzel a zsidóság ~~szellemi eszmélés fokán~~ a szellemi eszmélés fokán kivált a nyugati kultúra közösségéből. Nemcsak a magyar világ sajátja tehát hogy zsidó-kérdés a zsidóság számára alig létezett, míg a nagypárt számára épp annál általánosabban elismert nemzeti probléma nincs, hanem így van ez ceteris paribus mindenütt.

Ezért volt az, hogy a magyar zsidóság társadalmi szerepe csak látszólag volt belső fejlődésének a kifolyása. sokkal inkább az ország változó osztálytagozódásának volt a függvénye. A zsidóság bennrejlő konzervatizmusa, a hagyományokhoz való csökönyös ragaszkodása idegenkedett a haladásnak még a gondolatától is. Nem szabad évtizedekkel mérni az 9vezredek hullámverését. Fürge, alkalmazkodó, üzletes "öszönöket" extrapolálni egy földhözragadt félnomád ~~mmám~~ előázsiai törzs viselkedésében amely a babyloniai és hellén áramlat-~~mmám~~ októl féltve ősi istenségeit a törzsi társadalom szolidaritásától remélte a pénzgazdaság kirekesztését a saját pásztori és paraszti mivoltából. Belső szerkezetében mesterségesen fentartott ~~mmám~~ nemzeti kötelékek tették lehetővé a zsidóságnak hogy befelé a mózesi sátorlakó pásztorközösség kölcsönös segítségét gyakorolják, míg

míg kifelé a kikötővárosok hazátlan kereskedő elemévé vedlettek, ~~mar~~
 mereven elzárkózva még a római polgári szolidaritásnak elemi követ-
~~mény~~ elményeitől is. Minderről kell megfélekezni amikor a modern
 világba lépünk, amely a zsidóságot nem rekesztette ki többé és nem is
 engedhette meg hogy az önmagát kirekesse. A középkori zsidóság
 gheftóra szabott ~~családi~~ erkölcsin kifogott a kapitalizmus aggressív
 züllesztő önzés-tana. A 18. század elején ~~szüneteltetés~~ Mandeville
 méhek meséjében majd a különben nemes lelkületű Adam Smith végzetes
 álbölcsességében született meg az a sátáni paradoxon, amely az egyén-
 önzésétől várta az összesség gyarapodását. Ez a tétel, bár mérhetet-
 len anyagi jólétet árasztott a világra, az erkölcstelenségnek
 valóságos önműködő gépezetét eresztette neki a nyugati emberiség-
 nek. A zsidók akik az emberséget őstől fogva családi körükre szab-
 ták és a környező történelmi népek egységét se nem ismerték se nem
 értették, a kikötői nomádok nemzetköziségével gyarapított financi-
 ális internacionálé riég nemzetköziségét. A kapitalizmus hozta
 létre ezt a zsidó funkciót és Keleteurópában, ahol nem voltak
 akótok és jenkik, a zsidó pénzügyi lángésszként tündökölt, olyan
 üzéri jellemképet teremtve meg amely a valóságnak egyes fontos
 pontokon megfelelt. Ellenben a polgári idealizmus mégis gyakran
 mintául szolgált a zsidó emancipáció ama előcsapatának, amely az
 általános emberi haladás ügyét együtt szolgáltatta a keresztény
 világ legjobbjaival. Magyarországra a Lessing, Schiller és Goethe
 szellemi ivadékaik és a bécsi Burg színház szabadelvű neveltjei
 révén érkezett el az a ritka vetés, amely később nálunk is egy
 kisszámú idealista elitében jelentkezett. ~~Józan és erős~~

egyaránt az ország szükségleteit tükrözte, vagyis az uralkodó rétegek által formált helyzeti körzetekbe illeszkedtek bele a cári Lengyelországból és később a császári Galiciából tömegesen bevándorolt zsidók a 18. század végén és a 19. század elején. Nem népként vagy nemzetként érkeztek. Mind nemzeti, mind egyházi szervezet híján szűkölködtek, eredetileg rajnai német nyelvük héber szavakkal keveredve zsargonná süllyedt, annak csak a 20. század lengyel körzeteiben emelkedett újból valamennyire irodalmi színvonalra a "jiddis" kifejlesztésével. De ekkorára már elindult a cionista eszmék terjedése amely a klasszikus héber nyelv újjászületését harangozta be. Mindez azonban soraközösségen kívüli történelem, amely csupán történik, de nem jelent is. A magyarországi zsidóság nem mélyítette el érzelmi mivoltát, nem bokroztatta gyökereit, nem borult virágba. Inkább lanyhult, sekélyesedett, és elszűkölt. Vallásos öntudata homályosult és világgibá lett.

II

A Galilei Kör mint diákmozgalom indult. Egy olyan társadalmi réteg fiatalágát ölelte fel, amelyből jómódu családok gyermekei teljességgel hiányoztak. ^R Tulnyomóan zsidó származású rétegtől a "Lipótváros" szigorúan távol maradt, akár csak a belpoklosoktól. A kispolgári és proletár jelleg olyan erős volt hogy még a Vázsonyi féle demokratákkal sem volt kapcsolata a Körnek. Fábián Bélát, Vázsonyi irodavezetőjét például nem vették fel a tagok sorába, bármennyire igyekezett is a radikális diákmozgalomban szerepelni. ~~A Kör évenként erősen változó tagsága kétezer fő körül mozgott; való-~~

bármennyire igyekezett is a radikális diákmozgalomban szerepelni. A Kör évenként erősen változó tagsága kétszer fő körül mozgott; valóban az értelmiségi proletárrétegek tömegszervezete volt.

A faj a szellemisség terméke, amely a testet is formálja.
Ne másképp volna, nem tulajdonítanánk a fajnak akkora jelentőséget
mint ahogy általában tesszük. Persze ~~ja~~ a fajt képző szellemi alkatot
csak a történelem teremt, végső soron a szellemtörténelem.

A zsidóság értékes és ellentétes ösz sajátosságai sem biológiai
leszármazást tükröznek elsősorban, hanem azt a szellemi erőt ,
magatartást és tartalmat, amely azzal jár hogy az illető a ~~minden~~
zsidóság körzetéből meríti életanyagát és értékeit. Azt "örökölteti"
a közület a tagjaival. Aki élete első napjától fogva azon kívül
nől fel, az csak az élettani elemeit örökölheti, amelyek periferi-
kusan hatnak ki a szellemi alkatára. Viszont a szellemi alakzat
kristályai olyan formaképletek amelyeket egyetlen taglejtés vagy
pillantás egészében közöl, kifejez, és átszármaztat a másik nemze-
désre: A történelem teremtí mag e sorsalakító helyzeteket, amelyek-
nek a szellemi lenyomata mítosz teremtő ideogram. Ilyen mítosz
a zsidóság értelmi képességeibe vetett túlzott bizalom vagy az
érzelgősségi kéasség, de ilyen pozitív mítosz a vallásnak erkölcsi
értelmezése is. De az alapvető mítosz , a kereszténység őszinte-
ségében való kétség, amelyet, ezt el kell ismerni, hogy látszatra
a zsidóság egész története igazolja. E mítosz téveaségéből áll a
zsidóság tragédiája. Mert a zsidóság szellemi lényege, genntartó
hite nem más mint ama kétség. Kétség persze a kereszténységnek is
egyik alapeleme, de ama kétségnek a neve hit. Mert ez a kétség nem
más mint az üdvözülés gyógyithatatlan bizonytalansága. ... E mögött
pedig bizonyosság áll: belső életünk veszélyeztetettsége, melyet

II

Két nemzedék választja el a Galilei Kör alapítóit a mai Magyarországtól. Az első a huszas és harmincas éveké, amely ellenforradalmi, konzervatív irányzatokat indított utnak; a másik az 1945-ös földosztásé és ipari ~~szocializmus~~ ^{szocializmus} kezdeteié amelyeket azonban zsarnokság és ^{szocializmus} ~~küluralom~~ éktelenített el. Az ellenforradalom nemzedéke a Galilei Kör torzképével fűtötte a jelszópolitika boszorkánykonyháját.